

Speech Jan Peter Balkenende, CDA-congres, Zwolle, 30 november 2002

“De oppervlakkigheid voorbij”

De lijst is vastgesteld, het programma herbevestigd. Het CDA staat opnieuw klaar voor de verkiezingscampagne.

De boodschap is niet veranderd, de omgeving des te meer.

De politieke werkelijkheid is een geheel andere dan tijdens ons verkiezingscongres in februari.

Maar ook de financieel-economische werkelijkheid is een geheel andere.

Nog meer dan toen komt het aan op ons ‘anders’, in plaats van ‘meer’.

“Economie, campagne-thema nummer één”, kopte een krant deze week. Ik onderschrijf nadrukkelijk de noodzaak ervan, maar wil ook verder kijken dan dat.

Er is in ons land meer aan de hand dan stijgende werkloosheid en een verslechterende concurrentie-positie.
Er is onrust en onzekerheid.

Nederland is op zoek naar zichzelf nadat we dingen hebben meegemaakt die we in ons land niet hadden verwacht.

Nederland, heeft een nieuw evenwicht nodig.
Zekerheid, duidelijkheid.

Economisch, maar ook maatschappelijk en politiek.

Ook in de vorige campagne heeft het CDA verder willen kijken dan de waan van de dag en hebben wij het als onze missie gezien om de visie en de bezieling terug te brengen in de politiek.

We hebben gepleit voor een andere aanpak.
We hebben een nieuwe richting willen wijzen na 8 jaar paars.

En, hoe kort de periode ook geweest is dat we verantwoordelijkheid hebben gedragen voor het beleid, we behoren er in deze campagne verantwoording voor af te leggen.

Het streven naar geloofwaardige politiek vraagt daar om.
De begrippen betrokken en betrouwbaar dwingen ons er toe.

We mógen ook niet te snel tevreden zijn, want het kan en moet op onderdelen gewoon beter.

Nu we wellicht een tweede kans krijgen zullen we die ook moeten benutten.

Ik roep nog graag even de vijf hoofdpunten voor beleid in herinnering, die we op het congres in februari hebben geformuleerd en die ook de kern vormen van “anders en beter”:

1. keuzevrijheid in de samenleving; weg met regelzucht en bureaucratie
2. een sociaal inkomensbeleid dat recht doet aan draagkracht
3. een overheid die grenzen stelt en veiligheid waarborgt
4. een solide financieel beleid met oog voor komende generaties
5. de morele dimensie, een samenleving die een eenheid vormt in al haar verscheidenheid

Allereerst de regelzucht en de bureaucratie.

We hebben ons daarbij vooral gericht op de zorg en het onderwijs, waar de regels en structuren belemmerend zijn gaan werken. Zodanig dat het de kerntaak: zorg verlenen, onderwijs geven in de verdrukking brengt.

De eerste slag is daar geslagen, maar het proces moet verder reiken.

Het bedrijfsleven, maar ook de organisatie van politie- en justitie.

Waar regels en structuren belemmerend werken moeten we ze durven aanpakken.

Ook de verandering van het zorgstelsel blijft wat dat betreft nog even hard nodig.

Je kunt dat ook niet los zien van de aanpak van de wachtlijsten.

We hebben op dat departement nu twee bewindslieden die daar (*in hemdsmouwen*) keihard tegen aanlopen.

De schotten- en de hokjes-geest.

Gezondheidszorg is veel te veel geworden tot een systeem dat pas in beweging komt wanneer je al ziek bent geworden.

In het nieuwe strategisch akkoord moet een woord centraal komen te staan dat nu nog veel te weinig aandacht krijgt: preventie.

In zorg en onderwijs, en daarmee ook voor de veiligheid.

We hebben de afgelopen weken verhalen kunnen lezen over het feit dat Nederland steeds ongezonder wordt: de vrouw emancipeert zich ook in slechte leefgewoonten: drinken, roken en verkeerd eten.

En bij kinderen gaan we langzamerhand Amerika achter na: vetzucht door veel te veel junkfood.

Je kunt op je vingers natellen dat die ontwikkeling een belangrijk beslag gaat leggen op de capaciteit van de gezondheidszorg, maar we komen nu pas in beweging wanneer de kinderen fysiotherapie nodig hebben vanwege overbelaste ledematen.

Consultatiebureau's, opvoedingsondersteuning en jeugdgezondheidszorg moeten meer aandacht krijgen.

Wie vroegtijdig investeert is uiteindelijk veel minder geld kwijt.

Wanneer we niet ook op die manier naar de kosten in de gezondheidszorg kijken lopen de kosten uiteindelijk helemaal de spuigaten uit.

We willen met elkaar het recht op zorg waarmaken.

In Nederland zijn we dat ook aan onze stand verplicht.

Maar zijn we daarvoor ook bereid de prijs te betalen?
Tot hoe hoog mogen de premies stijgen?
Hoe ver reikt de onderlinge solidariteit?

Ik kom daarmee op ons tweede kernpunt: een sociaal inkomensbeleid dat recht doet aan draagkracht. Het maximeren van de kosten voor zorg, wonen en kinderen.

De afgelopen tijd heeft me alleen maar gesterkt in de overtuiging dat de ideeën die het CDA daarover in de afgelopen jaren heeft ontwikkeld echt de beste zijn.
Kijk naar de discussie over het zorgstelsel.
Kijk naar alle gedoe over de huursubsidie.
Maar kijk ook naar de discussie over de WAO en hypotheekrenteaftrek.

Draagkracht begint met het uitgaan van de werkelijkheid van mensen.
Draagkracht beleef je niet individueel, maar in je gezinssituatie.
We lopen aan tegen de grenzen van de individualisering.

In de vastgestelde bijlage bij het verkiezingsprogramma leggen we niet voor niets nog eens de nadruk op gerichte maatregelen in plaats van generieke.
Juist in een tijd waarin we minder geld te besteden hebben, moeten we zorgen dat het geld op die plaatsen terecht komt waar het het hardste nodig is.

Koopkrachtplaatjes geven daarbij maar een beperkte weergave van de werkelijkheid.
Percentages plus of min zeggen niet zoveel wanneer je geen zicht hebt op de kosten, en daarmee het besteedbaar inkomen van mensen.
Op een tweede vakantie kan veel makkelijker worden ingeteerd dan op de kleding of de sportclub voor de kinderen.

Toch houden we ons vast aan de schijnwerkelijkheid van de koopkrachtplaatjes. Het CDA wil wél recht doen aan de werkelijkheid van mensen.
Dat principe, dat belang gaat veel verder dan een technocratische discussie over het feit of de belastingdienst nu wel of niet mag uitbetalen!

Voor het CDA is dit een heel belangrijk punt, daar kunt u van op aan.
Maar.

Ik wil er voor waken dat de discussie over het sociale gezicht wordt verengd tot een discussie over inkomen.

Sociaal beleid reikt verder dan inkomenspolitiek.

Want, wat heb je aan geld wanneer je moeder niet naar de specialist kan?

Wat heb je aan minder lesgeld, terwijl je kind al maandenlang geen Duits krijgt?

Wat heb je aan een goedkopere tank benzine, terwijl je er net zo lang mee in de file staat?

Sociaal zijn is de strijd aangaan tegen sociale verwaarlozing.

De betrokken samenleving omvat meer dan de verzorgingsstaat.

Het was wel het CDA dat al in de campagne van 1998 de stelling durfde te betrekken van: "liever goede zorg, onderwijs en veiligheid dan een tientje extra in de maand meer."

Er is deze week – en daar ben ik buitengewoon dankbaar voor – door sociale partners weer inhoud gegeven aan het adagium ‘werk boven inkomen’.
Uiteindelijk komt dat ons allemaal ten goede.
“De schoorsteen moet wel blijven roken”, zoals Enneüs Heerma dat altijd zo beeldend kon zeggen.

Naast ‘werk boven inkomen’, heeft Nederland behoefte aan ‘welzijn boven welvaart’ en ‘preventie voor interventie’.

En ik kom daarmee ook op het kernpunt van de veilige samenleving.
De betrouwbare overheid die grenzen stelt en veiligheid waarborgt.

Iedere zichzelf respecterende partij is inmiddels op dat thema en dat van de integratie gedoken.

En ook over waarden en normen heeft iedereen de mond vol.

Maar hoe diep gaat dat eigenlijk?

Hoe doorleefd is dat?

Is de reden meer dan dat men denkt dat de kiezers het willen horen?

Maken allen partijen ook de sociaal culturele analyse mee die daar bij hoort?

Men pikt de thema’s op, maar ook de kanteling in het denken?

Het CDA doet dat wel en niet pas sinds 15 mei.

Ik sprak over de grenzen van de individualisering.

Naast de problemen voor het inkomensbeleid heeft het ook zijn weerslag gehad op de sociale controle.

Dat effect is vooral te zien in de publieke ruimte.

In omgevingen als het uitgaansleven, de binnenstad en het openbaar vervoer trekken we ons steeds minder van medeburgers aan.

De analyse in de stadsetiquette van Rotterdam is ook dat mensen niet meer weten om te gaan met anderen. Hoffelijk communiceren is een probleem geworden.

Een mooi voorbeeld is hoe mensen reageren als anderen hun kind corrigeren.

(herkent u dat?)

Waar geen vertrouwen is wordt correctie niet geaccepteerd.

We zien gelukkig de discussie wel steeds meer verschuiven van rechten naar plichten.

Individuele vrijheden mogen weer worden beperkt.

Waar het gaat om de privacy van de dader, het naleven van de leerplicht, maar ook bijvoorbeeld in de geestelijke gezondheidszorg waar mensen weer tegen hun wil in behandeling kunnen worden genomen.

Die culturele wending is ook nodig.

Het gaat tenslotte om het handhaven van de voorwaarden voor een open samenleving.

Dat begint met een overheid die duidelijk is in de eigen rechtshandhaving.

Gedogen past daar dus niet bij.

Opmerkingen over het niet meer aanpakken van fietsendiefstal ook niet.

Daarnaast moet de overheid waarborgen bieden.

Tijd en aandacht binnen gezinnen.

Onderwijs dat ook gaat over cultuuroverdracht. Burgerschap moet geleerd worden. Niet alleen mensen vaardig maken, maar ook waardig.

Ook hier gaat het weer om de preventie.

Het aanleren van sociale vaardigheden.

Sociale controle niet langer als een ouderwets begrip beschouwen.

De morele verontrusting is niet gebaseerd op een verlangen naar de goeie oude tijd, maar gaat om een anticipatie op de toekomst.

Niet terug naar de jaren vijftig, maar zorgen dat Nederland in de komende jaren vijftig nog leefbaar is.

Het opvallende in het actuele politieke debat is dat niet alleen de liberale partijen aanhikken tegen het erkennen van de grenzen van de individuele vrijheden, maar dat ook veel partijen ter linkerkant in de afgelopen jaren een libertijnse inslag hebben gekregen.

Dat blokkeert ook de ontwikkeling van het nieuwe tweestromenland in de politiek: materieel versus immaterieel. Nederland als BV versus de betrokken samenleving. Individualisme en markt versus de sociale cohesie.

Sterker nog, op zoek naar profiel valt men juist weer terug op de oude sociaal economische tegenstelling. Daarbij de discussie over bezuinigingen en sociale zekerheid gretig aangrijpend.

Het is wellicht begrijpelijk, maar maakt het politieke debat wel oppervlakkig in een tijd dat de Nederlandse samenleving op haar fundamenteën staat te schudden.

Het benodigde korte termijn gewin wint het daarbij van de lange termijn visie.

Zelfs ook in de financiële discussie. Zie naar het gemak waarmee het belang van de staatsschuld naar de achtergrond wordt geschoven.

Ook in Europa waar door de invloed van een op dat punt slecht presterend land als Duitsland het stabiliteitspact en daarmee ook de zekerheid van de Europese Unie op het spel wordt gezet.

Duitsland is ook bij uitstek een land waar de ééndimensionale invulling van het begrip sociaal de samenleving nu opbreekt.

Dat moet voor ons een belangrijke les zijn.

Ik kom daarmee bij het vijfde punt en daarmee ook tot een afronding: de samenleving die een eenheid vormt in al haar verscheidenheid.

De discussie over waarden en normen heeft ook alles te maken met de discussie over integratie.

Het is daarbij goed allereerst naar onszelf te kijken.

In wat voor samenleving komen nieuwkomers binnen.

Kunnen wij het ze kwalijk nemen dat zij aanvankelijk denken dat dit een samenleving is waar alles kan?

Neem het spotje over de BOB.

Prima natuurlijk: het pleidooi voor een alcoholvrije chauffeur.

Maar tevens - door alle bijschriften over hoeveelheden genoten drank van de passagiers - ook een legitimatie om je op jonge leeftijd vol te gieten als je toch niet hoeft te rijden.

En wat te denken van het feit dat Nederland verantwoordelijk is voor 80% van de wereldwijde productie van XTC?

Wanneer we spreken over de Nederlandse waarden en normen dan moeten we ze zelf ook duidelijk en zichtbaar maken.

Daarnaast nieuwkomers er ook duidelijk op aanspreken. Zeker ook waar er religie in het spel is. Openheid en toezicht kan juist voorkomen dat de slechten het voor de goeden verpesten.

Een samenleving heeft net als het verkeer duidelijke spelregels nodig om ongelukken te voorkomen. Daar moeten we inhoud en gevolg aan geven.

Ook als het moeilijke zaken als asielprocedures betreft. We spraken daar vandaag over.

Het gaat er dus om dat we het er over eens zijn dat de regels die we stellen humaan zijn: recht doen aan wie echt bescherming verdient. Dat voorkomt ook een discussie over de uitkomsten als gevolg van die regels.

Alleen dan is de overheid betrokken en betrouwbaar tegelijk.

En wil de Nederlandse samenleving weer rust en stabiliteit vinden dan zal het daarmee moeten beginnen.

Met een overheid die betrokken en betrouwbaar is.

En politici die daaraan inhoud kunnen en willen geven.

Dat gaat verder dan het scoren van punten in de oppervlakkigheid van de mediademocratie.

Dat vraagt om visie.

Dat vraagt om diepgang.

Dat vraagt om idealen en uitgangspunten.

Het CDA staat voor die idealen.

Het CDA staat voor christelijke uitgangspunten.

In de campagne én na de campagne.

Zodat we weer trots kunnen zijn op Nederland!